

JUCHA (116) *sb f*

sg *N* jucha (16). ◇ *G* juchy (8). ◇ *A* juchę (65). ◇ *I* juchą (16). ◇ *L* jusze (9). ◇ *pl N* juchy (1).
◇ *A* juchy (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Wywar, roztwór, mieszanina ciepla (najczęściej dla celów leczniczych, także o działaniu owadobójczym); ius Murm, BartBydg (108) : Murm 159; Ius, ivcha BartBydg 78.*

a. *Wywar przeważnie z zioł, oraz z owoców i z nasion różnych roślin, także z ekskrementów zwierzęcych (74) : FalZioł V 37, 64, 68 [4 r.]; Z Dámáfcen/ to iest/ śliw węgierfkich wárzonych/ iuchá cukrowána/ przepuřczza żywot/ połkwartek wypiwřzy SienLek 39; iuchá w ktorey wrzał Izop y polna miętká/ bądź w piwie w wodźie/ álbo w Winie/ bárzo dycháwicę odgania SienLek 85v; teź boże drzewko w wodźie wárzyć á onę iuchę pić/ wypądza gliřty. SienLek 103v; Álbo warz koperwáfer z czárnuchą w wodźie/ á oną iuchą pluřkwý poléway tedyć pewnie poginą. SienLek 159, 17 [2 r.], 51, 72, 72v, 73 (53).*

jucha z czego (15): FalZioł 116d; Tákże theź iuchá z wárzonego Kopytniku pić/ lekko żywot przęczyřci. SienLek 39, 39, 52v, 53, 63, 73 (14).

W charakterystycznych połączeniach: juchę (wy)pić (35), zaocciáć; juchą polewáć (3), wymywać (3), wypłokać, roztworzyć (3); jucha cukrowana, grochowa, tatarczana.

b. *Wywar z mięsa, rosół; sos (32) : Muchá w kuchni przelátáiąc/ Wřzyřtkich kármí pokuřzaiąc: Kiedy tłuftá iuchę piłá/ W niey łie wřzyřtká zátopiłá. BierEz Lv; Pieczone á w ořtrej iuřze przyprawione [ryby], łá dobre. FalZioł V 64, V 64; Przeto teź iuchy albo polewki więczey tuczą człowieka niřli pokarmy grube GlabGad E8; A w iuchę kliyu z winem zmieszawřzy náleią/ Stroiąc iedłá by bláźni RejWiz 14v; Wárzyć teź kurá s páprotką á dáć mu ieřć y iuchę pić dla żywotá zmiękczenia. SienLek 53v; warz w wodźie Ráki áź do trzeciey części wywreią/ niechże łye chory w łáźni zmyie/ á gdy wynidźie day mu onę iuchę pić. SienLek 142, 85, 89, 101v [2 r.], 106 [2 r.], 192; Oczko 24v; Nie závády potraw trzebá záywáć ořpánych. Nie wáđzi wodá z czołnkiem/ Nie wáđzi chleb łuchy/ Y moźelifię dořtáć dla zołádká iuchy. KmitaSpit A4.*

jucha z czego (13): Iucha z Baraniego mięfa iest dobra przeciř Cancerowi FalZioł IV 3b; Iucha z kuropatwy/ potwierdza zołádek FalZioł IV 22d, IV 6a, 18d [2 r.], 19d, 24b [2 r.], V 36v, 69; á ktemu piy iuchę z wárzonych kur łtárych z piotruřzką. SienLek 38v, 93, 146v.

W charakterystycznych połączeniach: jucha ostra (2), przyprawna, tłusta; juchę pić (9).

Wyrażenie: »czarna jucha« = prawdopodobnie szary sos; ius nigrum Cn (2): NApierwey ten ktori taką niemocz ma a cierpi Ma łie chronić [...] nog wołowych/ łoczewicze/ iagleł/ krup tatarczánych gełto/ potraw z łzczárną iuchą/ rzeczy bárzo przepiekłých y wyłmažonych FalZioł V 94v; kiedy tłuřty [lin] łtoi zá Kárpíá/ vwárzywřzy go w czárną iuchę Strum Qv.

Przen (1) :

Fraza: »skusić zołnierskiej juchy« = zostać zołnierzem (1): Ale nietrzebáć młodym dodawáć potuchy/ Rzadki dobry/ co łkuéi téy zołniérřkiéy iuchy. WyprPl A2v.

2. *Krew, posoka; sanguiculus; cruor Cn (8) : W iuřze iego [zająca] dobrze trzymać nogi/ tyi mktorzy [lege: tym ktorzy] łamanie maiał FalZioł IV 11d, IV 15b; Mącz 212d; Więc drudzy nięřzláchetnym*

przedawiaią Zydow Dziaiki niewinne [...] Ktorzy toczą y cedzą chłopiątek niewinnych Z żyłek/ z fercá/ żywą krew/ z członeczkow dziećinnych. Odpráwuią Wielkęnoc iuchą náłzych dżiatek *KlonWor* 29, 75.

Fraza: »jucha ciecze« (1): Consaucio – Rane zadaie, obrazám także iucha ciężce. *Calep* 244a.

Wyrażenie:»jucha wołowa« (1): [Bóg] W náłzény krwi nie kocha fye/ ni w iufze wołowéy [Vulg *Hebr* 10/8] Więtfzą rofkołz pokłáda w dułzy czyftéy zdrowéy. *ZawJeft* 32.

Szereg: »[nie] krew ni jucha« (1): *ZawJeft* 32 cf *Wyrażenie*.

Przen: *Wściekłość, złość, zaciętrzewienie* (1) : A wždy y to wśzyftko złońnikom nie nigdy niepomagało: przedlię oni w fwey iufze zoftawáli/ á ná to nie práwie baczyć niechćieli. *CzechRozm* 188.

Synonimy: 2. *krew, posoka*.

JW